

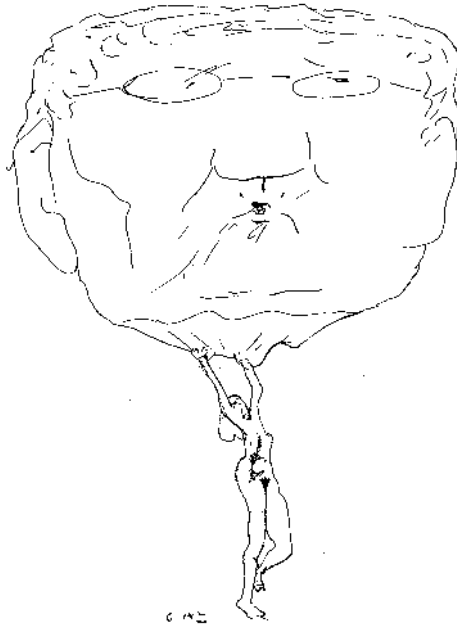
[B] **ZELFGEKOZEN EENZAAMHEID.
EEN KEUZE UIT DE NALATENSCHAP
VAN HUGO CLAUS**

Van Hugo Claus is bekend dat hij tegenover de buitenwereld graag een façade ophield. Op een foto uit 1957 leunt hij bijvoorbeeld nonchalant tegen een glanzende limousine. Daarbij valt te bedenken dat de auto niet zijn eigendom was en hij zelfs nooit zijn rijbewijs behaalde. Claus was zich bewust van de bedrieglijke houding die hij placht aan te nemen. In een tijdelijk bijgehouden dagboek noteerde hij op 15 november 1968: “Doorlopend het gevoel te bedriegen, mezelf niet eens wat wijs te maken, alleen een façade op te houden die ik niet eens coherent laat zijn (...)” (p. 200)

Hugo Claus liet zich doorgaans laatsluitend uit over zoiets als een archief. De accuratesse waarmee zijn Nederlandse collega Willem Frederik Hermans zijn literaire doen en laten vastlegde, was hem ten enenmale vreemd. Toch blijkt ook Claus het nodige te hebben nagelaten aan manuscripten en typoscripten, brieven en telegrammen, foto's en tekeningen, dagboeken, agenda's en nota's. Het citaat in de vorige alinea is er een voorbeeld van.

Uit zijn nalatenschap is nu een keuze gemaakt door Mark Schaevers, onder de titel *De wolken. Uit de geheime laden van Hugo Claus*. De titel verwijst naar het grote boek dat Claus nog had willen schrijven, de ondertitel zegt iets over de criteria die Schaevers voor zijn selectie hanteerde. De nadruk ligt daarin op de ontstaansgeschiedenis van een aantal werken en op de biografie. *De wolken* opent met een vijftal vroege gedichten, waarvan er drie in een gewijzigde vorm werden opgenomen in Claus' debuutbundel, *Kleine reeks* (1947). (Een verwijzing naar de varianteneditie die Edward Vanhoutte in 2005 van deze jeugdpoëzie verzorgde, had niet misstaan.) Verder becommentarieert Claus het ontstaan van de cyclus *Genesis*, die hij zal integreren in de bundel *Heer Everzwijn* (1970). Aan dit commentaar valt op dat het zo weinig verheldert en zelf weer interpretatie behoeft.

Interessant is het gereproduceerde schema van de roman *De verwondering* (1962), dan nog *Het oponthoud* geheten. Helaas is het handschrift moeilijk leesbaar, zodat pas een zorgvuldige transcriptie de waarde van dit document duidelijk

Hugo Claus getekend door GAL.

kan maken. In het algemeen had de toelichting in *De wolven* trouwens wel iets royaler mogen zijn. Zo had ik graag de herkomst vernomen van de in rode inkt afgedrukte notities van Claus die onderaan op veel pagina's staan. En wie zijn de twee vrouwen die de schrijver flankeren op de foto van pagina 146?

Het merendeel van de opgenomen documenten heeft een biografische inhoud. Er zijn bijvoorbeeld aanmaningen en dwangbevelen van de belastingdienst. De moeder van de jonge schrijver komt al in 1948 in zijn aantekeningen voor, als hij zich erover beklagt dat niets van wat hij schrijft verborgen kan blijven: "Het is een hopeloos geval, hier in huis te willen schrijven. (...) Mijn moeder lacht er 's anderendaags mee, met enkele van de zinnen die zij gelezen heeft. Het is uitermate pijnlijk." (p. 12) Ook van haar zijn brieven afgedrukt. Tekenend voor de verhouding tussen moeder en zoon lijkt mij de foto op p. 125: mevrouw Claus blikte onbevangen in de lens, terwijl het gezicht van haar achter haar zittende oudste zoon een gekwelde uitdrukking vertoont.

Behalve deze vrouw zijn er andere geweest in het leven van Hugo Claus, zoals Sylvia Kristel en Kitty Courbois. Zij vormen het middelpunt van dagboekachtige geschriften die in *De wolven* zijn afgedrukt. De laatstgenoemde actrice figureert in Claus' "klachtenboek", het verslag van een vakantie in de Franse Périgord. Veel daarvan verwerkte hij later in *Het jaar van de kreeft* (1972). Net als deze roman staat het klachtenboek in de derde persoon. Kennelijk had Claus de behoefte zijn belevenissen te objectiveren. De bewerking gaat echter verder en toont aldus eens te meer de beperkte waarde van biografisch materiaal voor de studie van literatuur. Ik geef een voorbeeld. Het klachtenboek bevat de beschrijving van een vrijpartij langs een landweg: "Hij trekt haar broek uit, rolt haar trui op, zij ligt met ogen dicht en een lachje. Hij duikt, in een felle zon, de vlekken, de haren op haar lip, en daar de natte plooiën, slijm en krullen, die natter worden, zij glijden naar beneden, naar de weg toe, hij weet dat zijn broek langs het gras schuurt, vies wordt, geknield op de kiezels en de keien. Dan, terwijl hij boven zijn gezicht in de heupen, in de buik kneedt,

het vertrouwde gegrom, een neusoptrekken bijna.” (p. 254) Dit fragment is makkelijk herkenbaar in hoofdstuk 15 van *Het jaar van de kreeft*. Veelzeggend zijn echter de verschillen: in de roman voegde Claus, zoals in veel van zijn romans, verwijzingen toe naar de vegetatiemythologie. Op die allusies heeft Georges Wildemeersch geattendeerd in zijn studie *Vrome wensen* (2003), waarvan een hoofdstuk is gewijd aan *Het jaar van de kreeft*. Waar in het klachtenboek slechts sprake is van “een felle zon”, wordt de heersende onvruchtbaarheid in de roman opgeroepen via woordcombinaties als “een verdorde vijgeboom”, “het brandende zonlicht” en “het hete, droge gras”. Biografische achtergronden prikkelen de nieuwsgierigheid van de literatuurliehebber, maar maken hem zelden wijzer.

Eenieder die het werk van Hugo Claus een warm hart toedraagt, zal blij zijn met *De wolken*, dat door De Bezige Bij fraai werd uitgegeven. Dat de toelichting nu en dan te wensen overlaat, doet daar niets aan af, evenmin als het feit dat de biografische informatie het inzicht in de literaire kunst van Claus niet vergroot. Want niet het leven van alledag, waarin hij contact had met andere mensen en vaak een pose aannam, was primair in zijn bestaan. Dat was “de zelfgekozen eenzaamheid” (p. 273), ook aangeduid als “een bijna morbied eenzaamheidsbesef” (p. 71), die hij in andere kunstenaars herkende en waarin hij zelf zijn imposante literaire oeuvre schiep.

G.F.H. RAAT

HUGO CLAUS, *De wolken. Uit de geheime laden van Hugo Claus*, samengesteld door Mark Schaevers, De Bezige Bij, Amsterdam 2011, 333 p.

Het Studie- en Documentatiecentrum Hugo Claus van de Universiteit Antwerpen heeft alle interviews met de schrijver uit de periode 1950 tot 1975 voor het publiek beschikbaar gemaakt in een digitale databank op <http://theater.ua.ac.be/claus>. Journalist Michiel Leen grasduinde voor *Ons Erfdeel* in dat archief. Zijn bevindingen kun je nalezen op <http://blog.onserfdeel.be>.